

Zaak C-38/21

Samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing overeenkomstig artikel 98, lid 1, van het Reglement voor de procesvoering van het Hof van Justitie

Datum van indiening:

22 januari 2021

Verwijzende rechter:

Landgericht Ravensburg (Duitsland)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

30 december 2020

Verzoekende partij:

VK

Verwerende partij:

BMW Bank GmbH

Voorwerp van het hoofdgeding

Leasingovereenkomst – Kwalificatie als consumentenkredietovereenkomst – Verplichte informatie – Richtlijn 2008/48/EG – Herroepingsrecht – Verval van het herroepingsrecht – Misbruik van recht bij de uitoefening van het herroepingsrecht

Voorwerp en rechtsgrondslag van de verwijzingsbeslissing

Uitlegging van het Unierecht, artikel 267 VWEU

Prejudiciële vragen

- 1) Betreffende de wettigheidsfictie overeenkomstig artikel 247, § 6, lid 2, derde volzin, en § 12, lid 1, derde volzin, EGBGB [Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (invoeringswet van het Duitse burgerlijk wetboek)]:

- a) Zijn artikel 247, § 6, lid 2, derde volzin, en artikel 247, § 12, lid 1, derde volzin, EGBGB onverenigbaar met artikel 10, lid 2, onder p), en artikel 14, lid 1, van richtlijn 2008/48/EG, voor zover deze bepalen dat met de vereisten van artikel 10, lid 2, onder p), van richtlijn 2008/48/EG strijdige contractuele bedingen, voldoen aan de eisen die zijn gesteld in artikel 247, § 6, lid 2, eerste en tweede volzin, en artikel 247, § 12, lid 1, tweede volzin, punt 2, onder b), EGBGB?

Zo ja:

- b) Volgt uit het Unierecht, in het bijzonder artikel 10, lid 2, onder p), en artikel 14, lid 1, van richtlijn 2008/48/EG, dat artikel 247, § 6, lid 2, derde volzin, en artikel 247, § 12, lid 1, derde volzin, EGBGB buiten toepassing moeten worden gelaten voor zover deze bepalen dat met de vereisten van artikel 10, lid 2, onder p), van richtlijn 2008/48/EG strijdige contractuele bedingen voldoen aan de eisen die zijn gesteld in artikel 247, § 6, lid 2, eerste en tweede volzin, en artikel 247, § 12, lid 1, tweede volzin, punt 2, onder b), EGBGB?

Indien de eerste prejudiciële vraag, onder b), ontkennend wordt beantwoord:

- 2) Betreffende de verplichte informatie overeenkomstig artikel 10, lid 2, van richtlijn 2008/48/EG:
- a) Moet artikel 10, lid 2, onder p), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de berekening van het bedrag van de rente per dag, welk bedrag in de kredietovereenkomst moet worden vermeld, gebaseerd moet zijn op de in de overeenkomst aangegeven debetrentevoet?
- b) Moet artikel 10, lid 2, onder l), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de bij het sluiten van de kredietovereenkomst geldende verdragingsrentevoet in absolute cijfers moet worden meegedeeld, althans op zijn minst de geldende referentierentevoet (in dit geval de basisrente volgens § 247 BGB) aan de hand waarvan de geldende verdragingsrentevoet kan worden vastgesteld door een opslag (in casu van vijf procentpunten overeenkomstig § 288, lid 1, tweede volzin, BGB) en moet de consument over de referentierentevoet (basisrente) en de variabiliteit daarvan worden geïnformeerd?
- c) Moet artikel 10, lid 2, onder t), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de tekst van de kredietovereenkomst de wezenlijke vormvereisten voor het indienen van een klacht en/of het instellen van beroep in een buitengerechtelijke klachten- en beroepsprocedure moet bevatten?

Indien ten minste één van de voorgaande vragen onder a) tot en met c) van de tweede prejudiciële vraag bevestigend wordt beantwoord:

- d) Moet artikel 14, lid 1, tweede volzin, onder b), van richtlijn 2008/48/EG aldus worden uitgelegd dat de termijn waarbinnen een overeenkomst kan worden herroepen pas ingaat wanneer de informatie als bedoeld in artikel 10, lid 2, van deze richtlijn volledig en juist is verstrekt?

Zo nee:

- e) Welke criteria zijn doorslaggevend voor het ingaan van de herroepingstermijn ondanks dat onvolledige of onjuiste informatie is verstrekt?

Indien de voorgaande eerste prejudiciële vraag, onder a), en/of ten minste één van de vragen onder a) tot en met c) van de tweede prejudiciële vraag bevestigend worden beantwoord:

- 3) Betreffende het verval van het in artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48/EG bedoelde herroepingsrecht:

- a) Kan het herroepingsrecht als bedoeld in artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48/EG komen te vervallen?

Zo ja:

- b) Gaat het bij het verval om een beperking in de tijd van het herroepingsrecht, die in een parlementaire wet moet zijn geregeld?

Zo nee:

- c) Geldt als voorwaarde voor het verval in subjectieve zin dat de consument op de hoogte was van het voortbestaan van zijn herroepingsrecht of in ieder geval voor zijn onwetendheid als gevolg van grove nalatigheid verantwoordelijk is?

Zo nee:

- d) Staat de mogelijkheid van de kredietgever om de kredietnemer de informatie als bedoeld in artikel 14, lid 1, tweede volzin, onder b), van richtlijn 2008/48/EG alsnog te verstrekken en daardoor de herroepingstermijn te laten ingaan, in de weg aan de toepassing van de regels betreffende het verval van recht volgens het beginsel van goede trouw?

Zo nee:

- e) Is dit verenigbaar met de vaste beginselen van internationaal recht waaraan de Duitse rechter krachtens de grondwet gebonden is?

Zo ja:

- f) Hoe moeten Duitse rechtsbeoefenaren een conflict tussen de dwingende bepalingen van het internationale recht en de vereisten van het Hof van Justitie van de Europese Unie oplossen?
- 4) Betreffende de aanname van misbruik van recht bij de uitoefening van het in artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48/EG bedoelde herroepingsrecht van de consument:

- a) Kan de uitoefening van het herroepingsrecht als bedoeld in artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48/EG misbruik van recht opleveren?

Zo ja:

- b) Gaat het bij de aanname van misbruik van recht bij de uitoefening van het herroepingsrecht om een beperking van het herroepingsrecht, die in een parlementaire wet moet zijn geregeld?

Zo nee:

- c) Geldt als voorwaarde voor de aanname van misbruik van recht bij de uitoefening van het herroepingsrecht in subjectieve zin dat de consument op de hoogte was van het voortbestaan van zijn herroepingsrecht of in ieder geval voor zijn onwetendheid als gevolg van grove nalatigheid verantwoordelijk is?

Zo nee:

- d) Staat de mogelijkheid van de kredietgever om de kredietnemer de informatie als bedoeld in artikel 14, lid 1, tweede volzin, onder b), van richtlijn 2008/48/EG alsnog te verstrekken en daardoor de herroepingstermijn te laten ingaan, in de weg aan de aanname van misbruik van recht bij de uitoefening van het herroepingsrecht volgens het beginsel van goede trouw?

Zo nee:

- e) Is dit verenigbaar met de vaste beginselen van internationaal recht waaraan de Duitse rechter krachtens de grondwet gebonden is?

Zo ja:

- f) Hoe moeten Duitse rechtsbeoefenaren een conflict tussen de dwingende bepalingen van het internationale recht en de vereisten van het Hof van Justitie van de Europese Unie oplossen?

Aangevoerde bepalingen van Unierecht

Richtlijn 2008/48/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2008 inzake kredietovereenkomsten voor consumenten en tot intrekking van richtlijn 87/102/EEG van de Raad (hierna: „richtlijn 2008/48”), in het bijzonder artikel 10, lid 2, onder f), l), p) en t), alsmede artikel 14, lid 1, tweede volzin, onder b)

Aangevoerde bepalingen van nationaal recht

Grundgesetz (grondwet; hierna: „GG”), in het bijzonder artikel 25

Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche (wet tot invoering van het burgerlijk wetboek; hierna: „EGBGB”), artikel 247, §§ 3, 6, 7 en 12

Bürgerliches Gesetzbuch (Duits burgerlijk wetboek; hierna: „BGB”), in het bijzonder §§ 242, 247, 288, 355, 356b, 357, 357a, 495 en 506. § 506, lid 1, BGB bepaalt dat de voorschriften die gelden voor algemene consumentenkredietovereenkomsten van overeenkomstige toepassing zijn op overeenkomsten waarbij een ondernemer aan een consument een andere betalingsfaciliteit tegen vergoeding verstrekt. Volgens lid 2 van die bepaling worden overeenkomsten tussen een ondernemer en een consument betreffende het gebruik van een voorwerp tegen vergoeding met name als een betalingsfaciliteit tegen vergoeding aangemerkt wanneer is bedongen dat de consument bij beëindiging van de overeenkomst moet instaan voor een bepaalde waarde van het voorwerp (§ 506, lid 2, punt 3, BGB).

Korte uiteenzetting van de feiten en van de procedure

- 1 Verzoeker heeft op 10 november 2018 met verweerster een leasingovereenkomst gesloten over een auto voor privégebruik. In deze overeenkomst zijn betalingen van verzoeker ten belope van in totaal 12 486,80 EUR bedongen, die een extra leasebedrag van 4 760 EUR bij de overdracht van de auto en vervolgens 24 leasebedragen ten belope van elk 321,95 EUR omvatten. De contractueel overeengekomen debetrente bedraagt 3,49 % p.a. voor de gehele looptijd, de effectieve jaarlijkse rentevoet bedraagt 3,55 % p.a. Het vermelde nettobedrag van de lening belooft 40 294,85 EUR en is gelijk aan de aankoopprijs van de auto. Voorts is bedongen dat het kilometrage van verzoeker 10 000 km per jaar bedraagt en dat hij bij de teruggave verplicht is om voor elke kilometer die hij meer heeft gereden 7,37 cent te betalen, en dat voor elke kilometer die hij minder heeft gereden 4,92 cent wordt gerestitueerd. Bovendien is de lessee [in casu verzoeker] gehouden, de waardedaling te vergoeden wanneer de auto bij teruggave in een staat verkeert die niet strookt met de leeftijd ervan en het overeengekomen aantal gereden kilometers.
- 2 Verzoeker nam de auto in ontvangst en betaalde de maandelijkse leasebedragen vanaf januari 2019. Bij brief van 25 juni 2019 heeft verzoeker zijn wilsverklaring,

die ten grondslag lag aan de totstandkoming van de leasingovereenkomst, herroepen.

- 3 Met betrekking tot de herroeping vermeldt de overeenkomst het volgende:

„Herroepingsrecht

U kunt uw verklaring een overeenkomst te willen sluiten binnen 14 dagen zonder opgave van redenen herroepen. De termijn gaat in na het sluiten van de overeenkomst, echter eerst nadat de kredietnemer alle verplichte informatie als bedoeld in § 492, lid 2, BGB (bijvoorbeeld het soort krediet, het nettokredietbedrag, de duur van de overeenkomst) heeft ontvangen.”

„Gevolgen van de herroeping

Indien de auto reeds is afgegeven, dient u deze uiterlijk binnen 30 dagen terug te geven en over de periode tussen de afgifte en de teruggave van de auto de overeengekomen debetrente te betalen. De termijn gaat in op het moment van verzending van de herroepingsverklaring. Over de periode tussen de afgifte en de teruggave moet, in het geval van een terbeschikkingstelling gedurende de gehele periode, rente worden betaald ten belope van 0,00 EUR per dag. Dit bedrag wordt overeenkomstig verlaagd wanneer de auto slechts een deel van deze periode ter beschikking is gesteld.”

Voornaamste argumenten van partijen in het hoofdgeding

- 4 Verzoeker is van mening dat de herroeping geldig is, aangezien de herroepingstermijn niet is ingegaan. Hij baseert dit onder meer op onvoldoende verplichte informatie. Verzoeker vordert om die reden de gerechtelijke vaststelling dat verweerster geen rechten uit de leasingovereenkomst kan inroepen, met name de aanspraak op betaling van de leasebedragen.
- 5 Verweerster acht de vordering ongegrond. Zij voert aan dat verzoeker geen herroepingsrecht had, aangezien de regels betreffende de herroeping van consumentenkredietovereenkomsten niet van toepassing zijn op leasingovereenkomsten. Bovendien heeft zij zowel de informatie met betrekking tot de herroeping als alle verplichte informatie in de leasingovereenkomst naar behoren aan verzoeker verstrekt. Met name beantwoordt de informatie met betrekking tot de herroeping exact aan het wettelijk voorgeschreven model, zodat van de juistheid van de informatie als bedoeld in artikel 247, § 6, lid 2, eerste en derde volzin, EGBGB wordt uitgegaan en de herroepingstermijn is verstreken.

Korte uiteenzetting van de motivering van de verwijzing

- 6 Het slagen van de vordering hangt af van de geldigheid van de herroeping van de leasingovereenkomst en van de vraag of verweerster in voorkomend geval kan

aanvoeren dat sprake is van verval van recht of dat de uitoefening van het herroepingsrecht rechtsmisbruik vormt.

- 7 De geldigheid van de herroepingsverklaring van verzoeker vereist dat hij überhaupt over een herroepingsrecht beschikt. Deze vraag rijst omdat richtlijn 2008/48 volgens artikel 2, lid 2, onder b), ervan niet van toepassing is op huur- of leasingovereenkomsten die geen verplichting tot aankoop van het huur- of leasingobject noch in de overeenkomst zelf, noch in een afzonderlijke overeenkomst inhouden. Volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie van de Europese Unie (hierna: „Hof”) heeft de Unie er echter stellig belang bij dat uit een rechtshandeling van de Unie overgenomen bepalingen op eenvormige wijze worden uitgelegd (arrest van 26 maart 2020, Kreissparkasse Saarlouis, C-66/19, EU:C:2020:242, punt 29).
- 8 Aan de in casu toepasselijke wetgeving ligt een dergelijke overname van Unierechtelijke bepalingen ten grondslag, daar de Duitse wetgever gebruik heeft gemaakt van de in overweging 10 van richtlijn 2004/48 geregelde mogelijkheid, de bepalingen van de richtlijn toe te passen op gebieden die niet onder het toepassingsgebied van die richtlijn vallen. Ingevolge de in § 506, lid 1, eerste volzin, lid 2, punt 3, BGB neergelegde verwijzing naar de voorschriften over algemene consumentenkredietovereenkomsten zijn de in nationaal recht omgezette bepalingen van richtlijn 2008/48 mutatis mutandis ook van toepassing op een leasingovereenkomst zoals die welke in deze zaak aan de orde is, aangezien niet de terbeschikkingstelling maar de financiering op de voorgrond staat. Hieruit volgt dat verzoeker een herroepingsrecht heeft.
- 9 Vervolgens rijst de vraag of de herroepingstermijn was verstreken. Voor de geldigheid van de herroepingsverklaring van verzoeker is vereist dat de in § 355, lid 2, eerste volzin, BGB vastgestelde herroepingstermijn van twee weken nog niet was verstreken op het moment van de herroeping. Ingevolge § 356b, lid 2, eerste volzin, BGB begint de herroepingstermijn niet te lopen wanneer de door § 492, lid 2, en artikel 247, §§ 6 tot en met 13, EGBGB verplicht gestelde informatie niet volledig in de kredietovereenkomst is opgenomen. In dat geval gaat de termijn van § 356b, lid 2, tweede volzin, BGB pas in wanneer de verplichte informatie alsnog wordt verstrekt. In casu zou met name van onvolledige verplichte informatie moeten worden uitgegaan, wanneer de informatie met betrekking tot de herroeping niet naar behoren is verstrekt of in ieder geval één van de wettelijk vereiste vermeldingen niet volledig of onjuist in de kredietovereenkomst is opgenomen.
- 10 Bij onvolledige verplichte informatie kan een herroeping in beginsel worden toegestaan, aangezien het Duitse recht met betrekking tot consumentenkredietovereenkomsten niet voorziet in het verval van het herroepingsrecht. De nationale wetgever heeft bewust voor een herroepingsrecht voor onbepaalde tijd gekozen.

- 11 Niettemin zou een verval of misbruik van recht bij de uitoefening van het herroepingsrecht kunnen worden aangenomen, wanneer is voldaan aan de volgens nationaal recht geldende voorwaarden en deze voorwaarden niet in strijd zijn met Unierechtelijke vereisten.
- 12 De verwijzende rechter preciseert met betrekking tot de afzonderlijke prejudiciële vragen het volgende.
- 13 Eerste vraag, onder a) en b): De uiteenzettingen met betrekking tot de eerste vraag, onder a) en b), komen in wezen overeen met die met betrekking tot de eerste vraag, onder a) en b), in de punten 10 tot en met 15 van de samenvatting van het verzoek om een prejudiciële beslissing in zaak C-336/20.
- 14 Tweede vraag, onder a): Deze vraag betreft de vermelding van de debetrentevoet. In casu wordt op bladzijde 5 van de leasingovereenkomst een debetrentevoet ten belope van 3,49 % p.a. genoemd, terwijl in de informatie over de herroeping op bladzijde 4 van die leasingovereenkomst een rentebedrag van 0,00 EUR wordt vermeld.
- 15 Voor de beslechting van het geding is van belang hoe artikel 10, lid 2, onder p), van richtlijn 2008/48 moet worden opgevat. De bewoordingen laten weliswaar de uitlegging toe dat aan de consument een bedrag van de rente per dag kan worden meegedeeld dat niet met de contractueel bedongen debetrente overeen hoeft te komen [aldus de opvatting van het Bundesgerichtshof (hoogste federale rechter in burgerlijke en strafzaken, Duitsland)].
- 16 Voor een ander begrip van artikel 10, lid 2, onder p), van richtlijn 2008/48 pleit echter de formulering van artikel 14, lid 3, onder b), tweede volzin, van deze richtlijn, volgens welke de rente die de consument na uitoefening van het herroepingsrecht voor de periode vanaf de datum waarop het krediet is opgenomen tot de datum waarop het kapitaal wordt terugbetaald, wordt berekend aan de hand van de overeengekomen debetrentevoet. Hieruit kan worden afgeleid dat ook de berekening van de per dag te betalen rente moet zijn gebaseerd op de in artikel 10, lid 2, onder f), van richtlijn 2008/48 bedoelde debetrentevoet. Daarvoor pleit tevens dat de informatie overeenkomstig artikel 10, lid 2, onder p), van deze richtlijn op duidelijke en beknopte wijze moet worden vermeld. Wanneer het bedrag van de rente per dag immers niet aan de hand van de contractueel overeengekomen debetrente kan worden berekend, kan bij de consument de indruk ontstaan dat het bij een daarvan afwijkend bedrag van de per dag te betalen rente (zoals in casu 0,00 EUR) enkel om een vergissing handelt en dat hij niettemin verplicht zou zijn om de contractuele debetrente te betalen.
- 17 Tweede vraag, onder b) tot en met e): De uiteenzettingen van de verwijzende rechter op dit punt komen in wezen overeen met die met betrekking tot de identieke vragen in het verzoek om een prejudiciële beslissing in zaak C-336/20 [tweede vraag, onder b) tot en met d)].

- 18 Derde vraag, onder a) tot en met e), betreffende de kwestie van het verval van recht: De verwijzende rechter zet uiteen dat het verval van recht in het Duitse recht wordt behandeld als een geval van onrechtmatige uitoefening van het recht wegens tegenstrijdige gedragingen, waarbij de inbreuk plaatsvindt door de deloyale te late uitoefening van het recht. Het verval van recht vereist dat de rechthebbende een recht heeft, dat hij gedurende lange tijd niet uitoefent, hoewel hij dat feitelijk wel kon doen, en dat de wederpartij erop mocht vertrouwen en zich ook erop ingesteld heeft dat de rechthebbende geen gebruik maakt van zijn recht. Indien de rechthebbende zijn recht thans toch inroept, wordt op grond van de tegenstrijdigheid van het huidige gedrag van de rechthebbende met zijn gedrag in het verleden inbreuk gemaakt op § 242 BGB (beginsel van goede trouw).
- 19 Het is evenwel twijfelachtig of deze regels met betrekking tot het verval van recht kunnen worden toegepast op het herroepingsrecht van de consument [derde prejudiciële vraag, onder a)]. Volgens artikel 14, lid 1, tweede volzin, onder a) en b), van richtlijn 2008/48 gaat de herroepingstermijn van veertien dagen in ofwel bij het sluiten van de overeenkomst ofwel op de dag waarop de consument de in artikel 10 van deze richtlijn bedoelde informatie ontvangt wanneer die dag na de dag van sluiting van de overeenkomst valt. Bijgevolg moet worden geconcludeerd dat de herroeping niet beperkt is in de tijd, wanneer de consument de in artikel 10 van richtlijn 2008/48 bedoelde informatie niet ontvangt. Bovendien kan uit artikel 14, lid 1, tweede volzin, onder b), van deze richtlijn worden opgemaakt dat de kredietgever de herroepingstermijn te allen tijde kan laten ingaan door de in artikel 10 van richtlijn 2008/48 bedoelde informatie te verstrekken. Het is dus voor de hand liggend dat deze regeling met betrekking tot de periode waarin het herroepingsrecht kan worden uitgeoefend, uitputtend is en dat er daarnaast geen ruimte bestaat voor een beperking in de tijd van het herroepingsrecht door een beroep op het verval van recht.
- 20 Indien de derde vraag, onder a), aldus moet worden beantwoord dat de uitoefening van het herroepingsrecht als bedoeld in artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48 kan vervallen, rijst de vraag of de nationale rechters bevoegd zijn om het herroepingsrecht op grond van de nationale regels betreffende het verval van recht in de tijd te beperken of dat daarvoor een parlementaire wet vereist is.
- 21 Het is juist dat het Hof heeft geoordeeld dat het herroepingsrecht kan worden beperkt in de tijd. In zijn arrest van 19 december 2019, Rust-Hackner e.a. (C-355/18 tot en met C-357/18 en C-479/18, EU:C:2019:1123, punt 62), heeft het Hof evenwel benadrukt dat bij een dergelijke temporele beperking van het herroepingsrecht het nuttig effect van de richtlijn, mede gelet op de strekking ervan, verzekerd moet zijn. Het is waarschijnlijk dat een in de tijd beperkt herroepingsrecht door enkel een beroep te doen op algemene rechtsbeginselen volgens deze uitspraak uitgesloten is. Hierdoor zou met name het gevaar bestaan dat de door de richtlijn bewust geboden mogelijkheid om het herroepingsrecht zonder beperking in de tijd uit te oefenen, wordt aangetast door een ruime toepassing van § 242 BGB of zelfs nihil wordt.

- 22 Indien de derde prejudiciële vraag, onder b), ontkennend wordt beantwoord, moet worden verduidelijkt in hoeverre voor het verval van recht vereist is dat de consument over zijn herroepingsrecht werd geïnformeerd. Uit de rechtspraak van het Hof tot dusver kan worden opgemaakt dat een verval van het herroepingsrecht pas mogelijk zou zijn vanaf het moment dat de consument voldoende over zijn herroepingsrecht is geïnformeerd (beschikking van 27 november 2007, Diy-Mar Insaat Sanayi ve Ticaret en Akar/Kommission, C-163/07 P, EU:C:2007:717, punten 32 en 36). Hiervoor pleit met name ook het effectiviteitsbeginsel in het Europees recht. De consument kan zijn herroepingsrecht namelijk alleen efficiënt uitoefenen wanneer hij het überhaupt kent.
- 23 Indien de derde vraag, onder c), ontkennend wordt beantwoord, moet worden gepreciseerd of de in artikel 14, lid 1, tweede volzin, onder b), van richtlijn 2008/48 bedoelde mogelijkheid voor de kredietgever om de consument de informatie alsnog te verstrekken en daardoor de herroepingstermijn te laten ingaan, zich verzet tegen de toepassing van de regels betreffende het verval van recht volgens het beginsel van goede trouw. Volgens de verwijzende rechter ligt het voor de hand dat het argument van het verval van recht bij voorbaat elke grond ontbeert in gevallen waarin de verplichte informatie niet naar behoren is meegedeeld overeenkomstig artikel 10, lid 2, van richtlijn 2008/48. Volgens de rechtspraak van het Hof kan een contractpartij zich niet met succes beroepen op redenen van rechtszekerheid om een situatie te herstellen die is veroorzaakt door zijn eigen verzuim om te voldoen aan een krachtens het Unierecht op hem rustende verplichting om informatie mee te delen over het recht van de rechthebbende om de overeenkomst op te zeggen of te herroepen (arresten van 19 december 2013, Endress, C-209/12, EU:C:2013:864, punt 30; en 13 december 2001, Heininger, C-481/99, EU:C:2001:684, punt 47).
- 24 Indien de derde prejudiciële vraag, onder d), ontkennend wordt beantwoord, moet worden nagegaan of een dergelijke conclusie verenigbaar is met de beginselen waaraan de Duitse rechter krachtens de grondwet gebonden is en hoe de Duitse rechtsbeoefenaar een conflict tussen dwingende bepalingen van internationaal recht en de regels van het Unierecht zou moeten oplossen.
- 25 Het verval van recht maakt deel uit van de algemene beginselen van internationaal recht. Deze algemene beginselen zijn bestanddeel van het Duitse federale recht en hebben, overeenkomstig artikel 25, lid 2, GG, voorrang op de wetten. Zij zijn dus bindend voor een Duitse rechterlijke instantie.
- 26 De mogelijkheid van het verval van recht is in het internationale recht erkend. In de internationale rechtsleer wordt evenwel niet betwist dat degene die een recht mag uitoefenen, zijn recht moet kennen. In geval van loutere nalatigheid kan een recht niet vervallen. Hieruit volgt dat een Duitse rechter het verval van een herroepingsrecht van een consument slechts kan vaststellen wanneer de rechthebbende wist of als gevolg van grove nalatigheid niet wist dat hij überhaupt nog een herroepingsrecht had.

- 27 Indien de beginselen die in het Unierecht van toepassing zijn op de uitoefening van het herroepingsrecht bij kredietovereenkomsten voor consumenten, dus afwijken van de dwingende vereisten van het internationale recht, staat het aan het Hof om binnen de werkingsfeer van richtlijn 2008/48 te preciseren door welke juridische regels de nationale rechter zich bij een dergelijk normenconflict moet laten leiden.
- 28 De relevantie van de derde vraag, onder a) tot en met f), voor de beslechting van het hem voorgelegde geschil vat de verwijzende rechter als volgt samen. Verweerster kan zich in casu niet beroepen op het verval van recht wanneer het verval van het in artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48 bedoelde herroepingsrecht:
- bij voorbaat is uitgesloten, of
 - in ieder geval moet zijn gebaseerd op een parlementaire wet, of
 - in ieder geval onwetendheid als gevolg van grove nalatigheid veronderstelt, of
 - in ieder geval grond ontbeert wegens het ontbreken van later verstrekte informatie, of
 - in ieder geval onverenigbaar is met dwingende vereisten van internationaal recht, tenzij op zijn minst sprake is van onwetendheid van de rechthebbende als gevolg van grove nalatigheid.
- 29 Vierde vraag, onder a) tot en met f) (misbruik van recht): In de nationale rechtspraak en rechtsleer is omstreden of en onder welke voorwaarden de uitoefening van het herroepingsrecht door de consument bij consumentenkredietovereenkomsten in strijd met de goede trouw kan zijn en dus als misbruik van recht kan worden aangemerkt. Voor de uitlegging en toepassing van het nationale recht is derhalve de beantwoording van de vierde prejudiciële vraag, onder a) tot en met f), van belang.
- 30 Het valt te betwijfelen of de uitoefening van het herroepingsrecht door de kredietnemer van het consumentenkrediet überhaupt kan worden beperkt in het geval van schending van het beginsel van goede trouw. Daartegen pleiten de volgende argumenten, te weten:
- Naast de duidelijke regeling in de richtlijn is geen ruimte meer voor een beperking van het herroepingsrecht door aan te nemen dat er sprake is van schending van het beginsel van goede trouw.
 - De kredietgever kan de herroepingstermijn op elk moment laten ingaan door de in artikel 10 van richtlijn 2008/48 bedoelde informatie achteraf te verstrekken.

- Het herroepingsrecht is niet alleen bedoeld voor de bescherming van het individu, maar ook voor de bescherming van algemene doelstellingen (tegenaan van overmatige schuldenlasten, versterking van de financiële stabiliteit).
 - Richtlijn 2008/48 staat lidstaten niet toe het herroepingsrecht te beperken, in het bijzonder kan de herroepingstermijn niet worden verkort.
- 31 Indien de vierde prejudiciële vraag, onder a), aldus wordt beantwoord dat de uitoefening van het herroepingsrecht misbruik van recht kan vormen, rijst vervolgens de vraag of de nationale rechters bevoegd zijn om het herroepingsrecht om die reden in de tijd te beperken of dat daarvoor een parlementaire wet vereist is. De beperking van het herroepingsrecht door enkel een beroep te doen op algemene rechtsbeginselen is volgens de verwijzende rechter uitgesloten.
- 32 Net als bij de toepassing van de regels betreffende het verval van recht bestaat namelijk het gevaar dat de in de richtlijn bewust geboden mogelijkheid om het herroepingsrecht zonder beperking in de tijd uit te oefenen, bovenmatig wordt aangetast door een ruime toepassing van § 242 BGB of zelfs nihil wordt. De verruiming door de rechter van de bescherming volgens het model als bedoeld in artikel 247, § 6, lid 2, derde volzin, § 12, lid 1, derde volzin, EGBGB, door aan te nemen dat een beroep op het ontbreken van die bescherming misbruik van recht oplevert, laat zien dat het herroepingsrecht dat later dan 14 dagen na de sluiting van de kredietovereenkomst wordt uitgeoefend op deze wijze zijn nuttig effect kan verliezen.
- 33 Indien de vierde prejudiciële vraag, onder b), ontkennend wordt beantwoord, moet worden gepreciseerd in hoeverre bij een uitoefening van het herroepingsrecht later dan 14 dagen na de sluiting van de kredietovereenkomst, de aanname van schending van het beginsel van goede trouw gerechtvaardigd kan zijn, ook al is de consument door de kredietgever niet naar behoren geïnformeerd over zijn herroepingsrecht.
- 34 Indien de vierde prejudiciële vraag, onder c), ontkennend wordt beantwoord, is het de vraag of de mogelijkheid voor de kredietgever om de kredietnemer de in artikel 14, lid 1, tweede volzin, onder b), van richtlijn 2008/48 bedoelde informatie alsnog te verstrekken en daardoor de herroepingstermijn te laten ingaan, zich verzet tegen de aanname van schending van het beginsel van goede trouw.
- 35 Indien de vierde prejudiciële vraag, onder d), ontkennend wordt beantwoord, moet worden nagegaan of dit verenigbaar is met de vaste beginselen van internationaal recht waaraan de Duitse rechter krachtens de grondwet gebonden is. Het beginsel van goede trouw maakt deel uit van de algemene beginselen van internationaal recht. Deze algemene beginselen zijn bestanddeel van het Duitse federale recht en hebben, overeenkomstig artikel 25, lid 2, GG, voorrang op de wetten. Zij zijn dus bindend voor een Duitse rechterlijke instantie.

- 36 Volgens deze beginselen moet de rechthebbende kennis hebben van zijn recht en kan de wederpartij alleen als dat het geval is van zijn kant rechtsgevolgen verbinden aan de niet-uitoefening van dat recht. Een consument die niet weet dat zijn herroepingsrecht in stand was gebleven, en deze onwetendheid niet het gevolg van grove nalatigheid is, kan geen schending van het beginsel van goede trouw worden verweten, wanneer hij zijn herroepingsrecht pas geruime tijd na de sluiting van de overeenkomst uitoefent en daaruit de mogelijke wettelijke rechtsgevolgen afleidt.
- 37 Indien de beginselen die in het Unierecht van toepassing zijn op het misbruik van de uitoefening van het herroepingsrecht voor consumenten afwijken van de dwingende vereisten van het internationale recht, staat het aan het Hof om binnen de werkingssfeer van richtlijn 2008/48 te preciseren hoe de nationale rechter bij een dergelijk normenconflict moet handelen.
- 38 De verwijzende rechter acht de beantwoording van de vierde prejudiciële vraag, onder a) tot en met f), relevant voor de beslechting van het geding. Wanneer namelijk de aanname van misbruik van recht bij de uitoefening van het in artikel 14, lid 1, eerste volzin, van richtlijn 2008/48 bedoelde herroepingsrecht:
- bij voorbaat is uitgesloten, of
 - in ieder geval moet zijn gebaseerd op een parlementaire wet, of
 - in ieder geval onwetendheid van de consument als gevolg van grove nalatigheid veronderstelt, of
 - in ieder geval grond ontbeert wegens het ontbreken van later verstrekte informatie, of
 - in ieder geval onverenigbaar is met dwingende vereisten van internationaal recht, tenzij op zijn minst sprake is van onwetendheid van de rechthebbende als gevolg van grove nalatigheid,
- is de vraag of aan de concrete voorwaarden voor schending van § 242 BGB (het beginsel van goede trouw) is voldaan en ook de beoordeling en afweging daarvan in individuele gevallen, niet van belang.
- 39 Tot slot wordt erop gewezen dat de prejudiciële vragen in het onderhavige verzoek om een prejudiciële beslissing gedeeltelijk samenvallen met de vragen in de reeds bij het Hof aanhangige zaken C- 33/20, C- 155/20, C- 187/20 en C-336/20, en wordt derhalve in overweging gegeven om de onderhavige zaak te voegen met die zaken.